

TIEN KLINKENDE WOORDEN GIJ ZULT NIET ECHTBREKEN

JOAHN DELAMEILLEURE

GIJ ZULT NIET ECHTBREKEN / GEEN OVERSPEL PLEGEN

Anekdote: het gestolen horloge... Welk gebod ook weer?

Een voorname jood kwam bij de rabbi en vertelde dat zijn horloge was gestolen terwijl hij voor een aantal vrienden een lezing hield. Hij vroeg de rabbi wat hij moest doen. De rabbi dacht even na en zei: 'Nodig dezelfde vrienden nog een keer uit en lees hun de Tien Geboden voor. Wanneer je bij het achtste gebod komt, 'Gij zult niet stelen', kijk je iedereen diep in de ogen en de dief zal rood kleuren van schaamte.

Enkele dagen later ontmoetten beide mannen elkaar voor de synagoge. 'Wel, vroeg de rabbi, heb je je horloge terug?' 'Jawel, maar het is niet helemaal gegaan zoals u gezegd had. Toen ik namelijk bij het zevende gebod gekomen was, 'U zult geen overspel plegen', herinnerde ik me opeens dat ik mijn horloge bij mijn buurvrouw had laten liggen.'

Hebreeuwse woordenschat

In de Tien Woorden wordt **het Hebreeuwse woord NA'AF** gebruikt: echtbreken of overspel plegen. Hier gaat het om een seksuele relatie van (meestal) een man met een getrouwde vrouw (van een ander). Dit is een schendig van het huwelijksverbond.

In de bijbel vind je nog andere woorden die seksueel gedrag en wangedrag aangeven:

ZANAH: Hoererij, overspel, prostitutie. Algemeen woord voor seksuele ontrouw of prostitutie. Kan zowel letterlijk als figuurlijk (afgoderij - cultische prostitutie) bedoeld zijn. (Hosea 1:2, Leviticus 19:29)

SHAKHAV: Liggen met. Algemeen werkwoord voor seksuele omgang, zowel in wettige als onwettige context (Genesis 19:33 Lot met zijn dochters), Leviticus 18

GALAH 'ERVAH: De naaktheid ontbloten. Seksuele handeling, vaak in context van verboden relaties binnen de familie (Leviticus 18:6–30). Beklemtoont de schending van intimiteitsgrenzen. Vaak vertaald als 'de schaamte ontbloten).

TA'AH: Afdwalen, dwalen (ook moreel/ethisch). Vaak in poëtische of profetische teksten. Figuurlijk gebruikt voor moreel afdwalen, inclusief seksuele immoraliteit (Jesaja 53:6)

TO'EIVAH: Gruwel. Wordt gebruikt voor ernstige zonden, niet exclusief voor seksueel wangedrag (afgoderij, oneerlijk handelspraktijken, occulte praktijken en waarzeggerij, religieuze hypocrisie, hoogmoed, onrein voedsel eten, kleren van het andere geslacht dragen), maar vaak wel in die context (incest of homoseksualiteit in specifieke contexten) (Leviticus 18:22, 20:13). Het suggereert een structurele verwerping van Gods orde.

Wat is het huwelijk?

Ons burgerlijk huwelijk (op het stadhuis) werd ingevoerd door Napoleon (eind 18de - begin 19de eeuw). Dit is noodzakelijk voor er een kerkelijk huwelijk kan afgesloten worden. In de vroege kerk was er geen aparte huwelijksliturgie. Pas vanaf de 12de eeuw begon de kerk het huwelijk als sacrament te zien.

In het oude Israël was het huwelijk een publieke aangelegenheid. Getuigen en gemeenschap speelden een rol bij de erkenning. Vaak ging dit gepaard met een feest van zeven dagen. Belangrijker dan de rituelen zijn de waarden die aan de basis liggen: liefde, verbondenheid, complementariteit, respect, trouw...

In het oude Israël

- Met getrouwde vrouw / Lev 20.10 "Als iemand overspel pleegt met de vrouw van zijn naaste, moeten zowel de overspelige man als de overspelige vrouw gedood worden." Ook ondertrouw - Deut 22.27 "Als een man wordt betrapt met een getrouwde vrouw moeten beiden ter dood gebracht worden, zowel de man als de vrouw met wie hij geslapen heeft. Zo moet u het kwaad dat zich bij de Israëlieten aandient in de kiem smoren. ²³Als iemand in de stad een meisje ontmoet dat **al uitgehuwelijkt is (lett.: ondertrouw)**, en gemeenschap met haar heeft, ²⁴dan moet u hen allebei mee de stad uit nemen en hen stenigen tot de dood erop volgt. Want het meisje heeft nagelaten om hulp te roepen, en de man heeft zich vergrepen aan de bruid van een ander. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren. ²⁵Maar als het meisje in het open veld wordt belaagd en de man heeft dan gemeenschap met haar, dan verdient alleen de man de doodstraf ²⁶en gaat het meisje vrijuit, want zij heeft niets gedaan waarvoor ze ter dood gebracht

zou moeten worden. Het geval is vergelijkbaar met moord met voorbedachten rade: ²⁷de man heeft het uitgehuwelijkte meisje belaagd in het open veld, waar niemand haar kon redden als ze om hulp zou roepen.

- Bij gemeenschap met een maagd moest de man het meisje trouwen “Wanneer een man een meisje ontmoet, dat nog maagd is en niet ondertrouwd, haar aangrijpt en gemeenschap met haar heeft, en zij worden betrapt – ²⁹dan zal de man, die bij haar gelegen heeft, aan de vader van het meisje vijftig zilverlingen geven, en zij zal hem tot vrouw zijn, omdat hij haar onteerd heeft; hij zal haar niet mogen wegzen- den, zolang hij leeft.” (Deut 22:28,29) Dit leidde in sommige gevallen tot polygamie, wat toch tamelijk courant was)
- Onterechte beschuldiging dat het meisje geen maagd is: “Wanneer een man een vrouw huwt en na de echtelijke gemeenschap een afkeer van haar krijgt, ¹⁴haar in opspraak brengt en haar een slechte naam bezorgt door te zeggen: Deze vrouw heb ik gehuwd, maar bij de echtelijke gemeenschap bevond ik, dat zij geen maagd was – ¹⁵dan zullen de vader en de moeder van het meisje de bewijzen van de maagdelijkheid van het meisje nemen en tot de oudsten van de stad, naar de poort, brengen...” De man moet ‘hardhandig bestraft’ (getuchtigd) worden en een boete van 100 zilverlingen betalen. Hij mag de vrouw niet wegzenden.
- Terechte beschuldiging dat het meisje geen maagd is: “indien deze beschuldiging waar is en de maagdelijkheid bij het meisje niet gevon- den is, ²¹dan zal men het meisje voor de ingang van het huis van haar vader brengen, en de mannen van haar stad zullen haar stenigen, zodat zij sterft – omdat zij een schanddaad in Israël gepleegd heeft door in het huis van haar vader ontucht te bedrijven. Zo zult gij het kwaad uit uw midden wegdoen.”

Wet van God of wet van Mozes?

De ongelijke behandelingen van man en vrouw m.b.t. seksueel ongepast gedrag en de bijzonder zware (en zelfs wrede) straffen roepen de vraag op of dit alles echt van God komt of eerder van de (mannelijke) geestelijke leiders (onder de paraplu van Mozes)... Deuteronomium 5:22, onmiddellijk na de herhaling van de Tien Woorden, stemt hierbij tot nadenken: “De HEER heeft deze woorden – deze, en niet meer – tot u gesproken toen u daar bijeen was.”

Belangrijk: bij Joden ligt het zwaartepunt niet op bedrog, liefde en vertrouwensrelatie, wel op filiatie - het nageslacht. De zorg en bezorgheid voor en de identiteit van het kind staan centraal. de Joodse identiteit wordt doorgegeven via de moeder. Dit principe is diepgeworteld in de halachische (joodse wetgevende) traditie, en speelt ook mee in het begrijpen van waarom seksuele zuiverheid en huwelijksgetrouwheid van zo'n zwaar gewicht zijn. Vóór DNA-tests was het moederschap met zekerheid vast te stellen, het vaderschap niet altijd. Voor de handhaving van zuiverheid van het volk (zowel spiritueel als genealogisch) werd gekozen voor het zekere spoor.

Zwangerschap na overspel brengt onzekerheid over afstamming met zich mee. Een kind uit overspel wordt in bepaalde contexten een mamzer (onwettig kind), met beperkingen in huwelijk en deelname aan bepaalde rituelen (Deuteronomium 23:3).

Dit alles verklaart ook waarom in gelovige joodse kringen kunstmatige inseminatie met vreemd zaad niet aanvaard wordt.

N.B. Officieel bestonden **hoeren of prostituées** niet... Maar teksten als Hosea 1.2 “Ga heen, neem u een ontuchtige vrouw (ZANUWN = prostituée) (gewijde prostitutie ?); Spreuken 6. 20-35 (de slechte vrouw); Genesis 38:15 “Toen Juda haar (Tamar) zag hield hij haar voor een hoer, want haar gezicht was bedekt. ¹⁶Hij sloeg de zijweg in en ging naar haar toe. ‘Ik wil van je diensten gebruikmaken,’ zei hij, niet wetend dat het zijn schoondochter was”; Deuteronomium 23:18 “U mag in de tempel van de HEER, uw God, geen hoerenloon of schandegeld gebruiken voor het inlossen van een gelofte, want de HEER, uw God, heeft van beide een afschuw.” laten anders vermoeden.

N.B. Merk op dat noch koning David noch Batseba gestenigd werden, al geeft de bijbeltekst wel aan dat er een ‘straf’ volgde (2 Sameul 12).

Echtscheiding

Scheiding was toegestaan, maar omgeven door belangrijke regels, waarschuwingen en ethische kaders — zeker in het licht van het gebod “Gij zult niet echtbreken”.

De basis: Deuteronomium 24:1–4

“Het volgende kan zich voordoen: Iemand heeft een vrouw getrouwd, maar om een of andere reden is hij ontevreden over haar. Hij schrijft een scheidingsbrief, die hij bij haar vertrek aan haar meegeeft. ²Ze gaat bij hem weg en wordt de vrouw van een ander. ³Maar dan krijgt die tweede man een afkeer van haar, en ook hij schrijft een scheidingsbrief en geeft haar die bij haar vertrek mee; of de man die als tweede met haar is getrouwd, komt te overlijden. ⁴In zo’n geval mag de eerste man, die van haar gescheiden is, haar niet opnieuw tot vrouw nemen, nu zij voor hem onrein geworden is. Want de HEER verafschuwt zulke dingen. Wanneer u zo iets doet, werpt u een smet op het land dat de HEER, uw God, u in eigendom zal geven.”

Dit is de enige expliciete passage in de Torah die echtscheiding bespreekt. Wil de man af van zijn vrouw, dan moet hij een scheidbrief (get) geven als hij iets “onbehoorlijks” (*ervat davar*) in haar vindt. De vrouw is daarna vrij om te hertrouwen. Hertrouwen met de eerste man na een tweede huwelijk is verboden.

Rabbinse interpretaties en discussies

De Misjna (Gittin 9:10) geeft drie meningen over *ervat davar*:

Sjammai: Alleen bij seksuele zonde of overspel

Hillel: Ook bij kleine redenen (bv. “ze laat mijn eten aanbranden”)

Rabbi Akiva: Zelfs als de man een mooiere vrouw vindt

Deze meningen weerspiegelen verschillende ethische en juridische houdingen, die ook vandaag nog invloed hebben op het Joodse familierecht.

- Scheiding was een beslissing van de man, maar met schriftelijke bevestiging.
- De vrouw had rechten: ze kon niet zomaar aan de kant gezet worden zonder een “get” (scheidbrief).
- In de praktijk had dit gevolgen voor haar status, veiligheid, financiële zekerheid en eer.

Scheiding was toegestaan, maar niet lichtvaardig. Het was geen gebod, maar een regulerende voorziening. Het beschermde de vrouw door haar een “get” te geven — zodat ze kon hertrouwen en niet als overspelige werd gezien. In de profeten (Mal. 2:16) spreekt God sterk afkeurend over lichtvaardige scheiding: “Ik haat echtscheiding,” zegt de HEER, de God van Israël.”

In het Jodendom vandaag is de ‘get’ nog steeds essentieel in orthodoxe Joodse echtscheiding. Als de man weigert een get te geven, ontstaat het probleem van de **aguna** (vrouw “vastgeketend” in het huwelijk).

Verdieping door Jezus

In Mat 5.27, 28 verdiept Jezus het ‘gebod’ uit naar de gedachten, het begeren: “Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Gij zult niet echtbreken. Maar Ik zeg u: eenieder die een vrouw aanziet om haar te begeren, heeft in zijn hart reeds overspel met haar gepleegd.” Let wel dat er staat ‘iemand aanzien OM TE BEGEREN’.

Lucas 16:18 “Wie zijn vrouw verstoot en met een ander trouwt, pleegt overspel, en ook wie trouwt met een vrouw die door haar man is verstoten, pleegt overspel.”

Matt 19 Echtscheiding

“Toen kwamen er farizeeën op hem af om hem op de proef te stellen. Ze vroegen: ‘Mag een man zijn vrouw om willekeurig welke reden verstoten?’ ⁴Hij zei: ‘Hebt u niet gelezen dat de schepper de mens bij het begin mannelijk en vrouwelijk heeft gemaakt?’ ⁵En hij vervolgde: ‘Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw, en die twee zullen één worden; ⁶ze zijn dan niet langer twee, maar één. **Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.**’

⁷Toen vroegen ze hem: ‘**Waarom heeft Mozes dan voorgeschreven** haar een scheidingsbrief te geven en haar zo te verstoten?’ ⁸Hij antwoordde: ‘Omdat u harteloos en koppig bent, daarom heeft Mozes u toegestaan uw

vrouw te verstoten. Maar dat is niet vanaf het begin zo geweest. ⁹Ik zeg u: wie zijn vrouw verstoot en met een ander trouwt, pleegt overspel, tenzij er sprake was van een **ongeoorloofde verbintenis**. (NBG: om een andere reden dan **hoererij**) ¹⁰Hierop zeiden zijn leerlingen: 'Als het met de verhouding tussen man en vrouw zo gesteld is, kun je maar beter niet trouwen.' (Mat 19:3-10)

→ Jezus verwijst naar het begin (verbondenheid / een hulp voor elkaar → / één vlees / niet scheiden).

→ Scheiding was toegestaan omwille van de **hardheid van de harten**. God houdt rekening met de complexiteit van de realiteit: op zoek gaan naar het minst slechte in een gegeven situatie.

→ Omwille van hoererij: pornéa - 'fornication'; ongeoorloofde seksuele situatie; prostitutie; incest. Het gaat om situaties waar het huwelijk de facto al gebroken is.

Ook Paulus benadrukt de heiligheid van het huwelijk en een deugdelijk (ook seksueel) leven:

Heb 13.4 "Houd het huwelijk in ere, in alle omstandigheden, en houd het echtelijk bed zuiver, want overspeligen (PORNOS - impudiques) en echtbrekers (MOICHOS) zal God veroordelen."

Galaten 5.19 "Het is duidelijk, wat de werken van het vlees zijn: hoererij, onreinheid, losbandigheid,..."

>< de vrucht van de Geest

Sowieso is er een spanning tussen de realiteit, wat toegestaan was, en wat het ideaal is van trouw en verbond.

Omgaan met ontrouw en scheiding - Johannes 8

In Johannes 8 wordt een vrouw 'die op overspel is betrapt'. De geestelijke leiders beroepen zich op Mozes om die vrouw te stenigen. Jezus gaat hier duidelijk niet in mee.

Ons kerkelijk handboek stelt allerlei regels voor inzake kerkelijke tucht, verbod tot hertrouwen, enz... Er wordt ook een onderscheid gemaakt tussen 'de schuldige en de onschuldige partij'. In werkelijkheid ligt het meestal niet zo eenvoudig.

Het verhaal in Johannes 8 schuift in ieder geval enkele belangrijke principes naar voren:

- Geen veroordeling vanuit hypocrisie.
- Geen onbuigzame hardheid gebaseerd op wetten en regels.
- Ruimte voor genade en vergeving.
- Oproep tot morele vernieuwing.

Bij de meeste scheidingen zijn alle betrokkenen op heel eigen manier slachtoffer. Soms ligt 'de fout' niet bij de scheiding, maar al bij partnerkeuze en huwelijk...

Als kerk past vooral een pastorale houding, met als doel de betrokkenen te helpen.

10x libre - 10x VRIJ! (C. Lange)

7. Ik ben de Heer, uw God: gij zult geen overspel plegen

Niet nodig om je leven te mooi te willen maken,

om 'je eigen leven' te willen leven door laag-bij-de-grondse of misprijzende gesprekken

door te verlangen naar ontmoetingen zonder diepgang

door vooral je eigen bevrediging te zoeken

door misbruik te maken van anderen voor je eigen plezier.

Dood de vreugde van de liefde niet door middel van karikaturen van de liefde.

Ik, de almachtige God, wil de bron zijn van je geluk.

Je kunt van mij liefde leren, en vergeffenis.

Gebed

"Heer, Jij wil dat mannen en vrouwen elkaar helpen om te leven.

Ik heb echter de kracht van de liefde, die Jij in ons hebt gelegd, niet begrepen.

Ik heb die drang om mijn plezier te zoeken op mijn manier, om vooruit te lopen op de vreugde, om liefde te herleiden tot consumptie en mijn partner tot een object.

Ik ben mijn gedachten niet altijd meester en ook mijn gevoelens niet.

Rondom mij zijn er zoveel mensen die zo leven...

Heer, misschien verdienen we het wel dat Jij ons laat leven in onze vreugdeloze liefde.

We kunnen onszelf niet helpen, Heer, maar wees ons genadig,

en help ons om samen te herleven in trouw.